

РОЗДІЛ 4 ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

УДК 323.15(477.87=511.141)

ЕТНІЧНА КОНСОЛІДАЦІЯ УГОРСЬКОЇ МЕНШИНИ ЗАКАРПАТТЯ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ЕТНОПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ У РЕГІОНІ

ETHNIC CONSOLIDATION OF THE HUNGARIAN MINORITY OF TRANS-CARPATHTHIA IN THE CONTEXT OF INFLUENCE ON ETHNOPOLITICAL SITUATION IN THE REGION

Червеняк К.Т.,
*магістр політології,
аспірант кафедри політології і державного управління
Ужгородського національного університету*

У статті проаналізовано процес етнічної консолідації угорської національної меншини Закарпаття та його вплив на етнополітичну ситуацію в регіоні. Аналіз здійснено за визначеними критеріями, наявність кожного з яких оцінюється 1 балом, а бали переводяться у рейтингові рівні. Рівень етнічної консолідації угорської меншини відповідає рівню «дуже високий». Це все супроводжується високим рівнем етнонаціонального фактора угорської меншини, що часто мав латентний деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію в регіоні. На сучасному етапі це виявляється у проблемі стосовно статті нового Закону України «Про освіту».

Ключові слова: етнічна консолідація, угорська меншина, етнонаціональний фактор, етнополітична ситуація, етнічна ідентичність, мовна стійкість, етнічна еліта.

В статье проанализирован процесс этнической консолидации венгерского национального меньшинства Закарпаття и его влияние на этнополитическую ситуацию в регионе. Анализ осуществлен по определенным критериям, наличие каждого из которых оценивается 1 баллом, а баллы переводятся в рейтинговые уровни. Уровень этнической консолидации венгерского меньшинства соответствует уровню «очень высокий». Это все сопровождается высоким уровнем этнонационального фактора венгерского меньшинства, который часто имел латентное деструктивное влияние на этнополитическую ситуацию в регионе. На современном этапе это проявляется в проблеме в отношении статьи нового Закона Украины «Об образовании».

Ключевые слова: этническая консолидация, венгерское меньшинство, этнонациональный фактор, этнополитическая ситуация, этническая идентичность, языковая устойчивость, этническая элита.

In this article analyzes the process of ethnic consolidation of the Hungarian national minority of Transcarpathia and its influence on the ethnopolitical situation in the region. The analysis was performed according to the defined criteria. The presence of each of these indicators is estimated at 1 point, and the total score is converted into the rating levels. The level of ethnic consolidation of the Hungarian minority corresponds to a "very high" level. A high level of ethnonational factor of the Hungarian minority accompanies all these processes, which often had a latent destructive effect on the ethnopolitical situation in the region. At present, this manifests itself in the problem around the article of the new Ukrainian Law "On Education".

Key words: ethnic consolidation, Hungarian minority, ethnonational factor, ethnopolitical situation, ethnic identity, linguistic stability, ethnic elite.

Постановка проблеми. Національна консолідація країни з поліетнічним складом населення, такої як Україна, завжди супроводжується процесами етнічної консолідації спільнот, що проживають на її території. Вони проходять паралельно, але не однаково у середовищі окремих етнонаціональних спільнот, тому не враховувати етнічну консолідацію цих спільнот у формуванні національної політики держави не можна. Важливо окремо для кожної спільноти визначати особливості і рівень етнічної консолідації. Це дає змогу проводити державну етнонаціональну політику з урахуванням основних інтересів етноспільнот, що входять до її складу.

Крім того, на основі дослідження рівня етнічної консолідації можна проаналізувати етнонаціональний фактор, або активний потенціал етнонаціональної спільноти [1, с. 78], його конструктивний чи деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію в регіоні. Адже його визначення дає змогу прогнозувати та керувати етнополітичними процесами, запобігати їх деструктивним проявам і підтримувати етнополітичну стабільність.

У цьому дослідженні зосередимося на аналізі етнічної консолідації найбільшої національної меншини Закарпаття – угорської, бо саме вона справляє найбільший вплив на ситуацію в регіоні, а також у цілій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці достатньо приділяють уваги дослідженням теоретичних основ етнічної консолідації. Наприклад, це дослідник О. Нельга, теоретичним визначенням котрого ми послуговуємося. Дослідження етнічної консолідації угорської національної меншини частково торкалися у своїх працях І. Бабинець та Ю. Остапець, Ю. Каздобіна, М. Степико, М. Токар, Н. Шутанич, авторський колектив монографії «Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття», експерти Національного інституту стратегічних досліджень та Ради національних спільнот України. Найбільш повним дослідженням розвитку угорського населення Закарпаття в ХХ – на початку ХХІ ст.(до 2009 р.) є спільне видання українських і угорських науковців «Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура». Проте комплексного дослідження саме процесу етнічної консолідації угорської меншини Закарпаття у його зв'язку з етнополітичним фактором та впливом на етнополітичну ситуацію в регіоні поки немає.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою є аналіз процесу етнічної консолідації угорської меншини Закарпаття, визначення її рівня, на основі якого можна визначити етнополітичний фактор досліджуваної спільноти, його конструктивний чи деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію у регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Консолідація – це властивість етнополітичної спільноти, яка досягається у процесі її розвитку. Як етнічна, так і національна консолідація належить до етнооб'єднувачих процесів. Етнічна консолідація, за визначенням українського дослідника О. Нельги, – «це процес згуртування окремого етносу навколо однієї або кількох видатних осіб (у тому числі й харизматичних лідерів), що сприймаються більшістю етносу як носії найнагальніших потреб та інтересів етнічного загалу. Цей процес набуває відчутних розмірів та напруги або у часи виникнення смертельної небезпеки для існування етносу як цілісності, або у переламні історичні періоди, коли перед етносом відкриваються перспективи й можливості піднесення на вищий щабель історичного буття. Етнічна консолідація конструктивного напрямку має кінцевою метою, як правило, утворення нації і розбудову власної держави. Інтеграція вищих рівнів стосується сфер міжетнічного, національного та міжнародного життя» [2, с. 120]. Це визначення можна вважати класичним і найбільш повним.

Угорська національна меншина – друга за питомою вагою етнополітична спільнота Закарпатської області, що налічує за даними Всеукраїнського перепису населення

2001 р. понад 151 тис. осіб (12,1% населення області) [3]. Вони становлять більшість у м. Берегово та Берегівському районі Закарпатської області. Місцями їх компактного проживання є Берегівський, Виноградівський, Мукачівський та Ужгородський райони Закарпатської області [4, с. 493]. Рівень етнічної консолідації угорської меншини визначатиметься за такими критеріями:

- мовна стійкість в умовах іноетнічного середовища;
- переважання етнічної ідентичності над національно-державною;
- збереження культурних традицій і цінностей;
- ефективна діяльність національно-культурних товариств, громадських організацій чи політичних партій;
- сконсолідована діяльність етнічної еліти для захисту інтересів представників етнополітичної спільноти.

Вказані показники можна проаналізувати тільки порівняно, тому пропонуємо за прикладом методології М. Дністрянського [5, с. 381–382] наявність кожного з них оцінити одним балом, а відповідні бали перевести у рейтингові рівні, де 1 – дуже низький, 2 – низький, 3 – середній, 4 – високий, 5 – дуже високий рівень етнічної консолідації угорської національної меншини.

Для такого аналізу послуговуємося також результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 р., статистичними матеріалами Міністерства освіти і науки України, інформаційно-аналітичними матеріалами Центру культур національних меншин Закарпаття та матеріалами загальнодержавних і регіональних ЗМІ.

Мовна стійкість в умовах іноетнічного середовища – 1 бал. Угорська меншина виявляє дуже високий рівень мовної стійкості. За результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 р., вважають рідною мову своєї національності 97,1% угорців Закарпаття. Мовна асиміляція в україномовне середовище відбувається в дуже незначних масштабах (див. Таблиця 1) [6]:

Таблиця 1

**Мовний склад населення
Закарпатської області**

	Вважають рідною мовою (%)			
	мову своєї національності	українську	російську	іншу мову
українці	99,2	х	0,5	0,3
угорці	97,1	2,6	0,3	0,0
румун	99,1	0,6	0,0	0,3
росіяни	91,6	8,1	х	0,3
цигани (роми)	20,7	16,4	0,0	62,9
словаки	43,9	42,1	1,8	12,2
німці	50,0	38,9	5,6	5,5

У місцях компактного проживання угорської меншини також є проблема поганого володіння державною мовою. Це доводить тезу про високий рівень мовної стійкості в середовищі національної меншини, проте водночас заважає її інтеграції у загальнонаціональний контекст. Проте при цьому Угорщина й угорська громада Закарпаття виступили з гострою критикою «мовної статті» нового Закону України «Про освіту». Офіційна Угорщина заявила про блокування з її боку будь-яких євроінтеграційних прагнень України [7], а представники угорської громади Закарпаття відмовляються брати участь у запланованих консультаціях із Міністерством освіти і науки України щодо виконання мовної норми названого Закону [8]. Зокрема, через дії угорського МЗС домовитися українській владі та угорській громаді поки не вдається.

З боку угорської спільноти основним побоюванням є можливість втрати після імплементації Закону «Про освіту» потужної мережі національних шкіл або шкіл, де вивчається угорська мова. У 2016/2017 н.р. у Закарпатській області діяв 71 заклад з угорською мовою навчання, 26 – з українсько-угорською, 1 – з російсько-угорською (кількість учнів, які навчалися цією мовою – 16 020 осіб). Угорську мову як предмет вивчали у 21 закладі області (загальна кількість учнів, що вивчали угорську мову як предмет – 1 110 осіб), а 760 учнів вивчали її як другу мову [9, с. 16, 26, 33, 54, 76, 123, 152]. Крім того, вищу освіту угорською мовою можна здобути в Українсько-угорському навчально-науковому інституті Ужгородського національного університету, Гуманітарно-педагогічному коледжі Мукачівського державного університету, Березівському медичному коледжі, Ужгородському коледжі культури і мистецтв та Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II (приватна форма власності) [10].

Переважає етнічної ідентичності над національно-державною – 1 бал. На Закарпатті у місцях компактного проживання національних меншин витворилася власна домінуюча локально-регіональна ідентичність, що переважає національно-державну. У випадку з угорцями, за «коефіцієнтом автохтонності» етнічних груп Закарпаття вони знаходяться на третьому місці з показником + 17,2, де 57,96% опитаних вважають Закарпаття «землею своїх предків», а 40,76% вважають його «місцем свого проживання» [11, с. 352]. За вказаною методологією перша група ідентифікується як автохтонне населення, а друга – як мігранти. Тобто у вказаній спільноті сформована сильна локально-регіональна ідентичність як закарпатських угорців, тобто представників угорської нації, що проживають на Закарпатті.

Вказана спільнота майже зовсім не асимілюється в українське середовище. Рівень інтеграції

також не дуже високий. Локально-регіональна («закарпатська») ідентичність тісно пов'язана з етнічною. Тут відіграють свою роль особливості історичної пам'яті, національного менталітету й збереження етнічної ідентичності. Адже особливістю етнічної ідентичності є, як і у випадку з румунською меншиною, самоізоляція у власному етнокультурному середовищі, розвернутому культурно і ментально у бік етнічної батьківщини. Це виявляється, зокрема, і у тому, що існує великий прошарок українців угорського походження, які не володіють ані українською, ані російською мовами, дивляться тільки угорське телебачення, читають лише угорську друковану пресу. До цього додається феномен розірваності повсякденного буття – робота на Заході (ЄС), проживання на Закарпатті, відсутність чіткої стратегії держави щодо «угорського питання» на Закарпатті, економічний, соціокультурний та геополітичний вплив Угорщини [12, с. 115–116].

Щодо останнього (тобто впливу з Угорщини), то з часом він тільки посилюється. Вплив етнічної батьківщини дає змогу підтримувати і зберігати етнічну ідентичність у середовищі національної меншини. У 2002 р. Україна погодилася на впровадження на своїй території Закону Угорської Республіки № LXII «Про угорців, які проживають у сусідніх країнах». Державні Збори, ухвалюючи згаданий закон, керувалися метою сприяння збереженню мовної та культурної самобутності етнічних угорців сусідніх країн на території держави їх проживання. Проте у процесі його реалізації на Закарпатті розширилися й можливості для підтримання зв'язків угорської меншини краю з етнічною батьківщиною. Уже станом на 1 грудня 2002 р. було прийнято на розгляд відповідними організаціями понад 100 тис. заяв для оформлення посвідчення закордонного угорця від громадян угорської національності Закарпатської області [13, с. 62]. А наприкінці 2010 р. парламент Угорщини вніс правки до закону про громадянство і дав змогу його отримати всім закордонним угорцям [14, с. 116], чим етнічні угорці (і не тільки вони) активно користуються в обхід положення Конституції України про єдине громадянство. Таким чином, етнічна ідентичність підтримується і через змогу отримати певні преференції від належності до вказаної групи.

Крім того, саме завдяки підтримці етнічної батьківщини угорська громада зуміла винести внутрішнє питання української держави про мову навчання на міжнародний рівень, апелюючи також і тим, що таким чином Україна порушує право угорської меншини на збереження власної етнічної ідентичності. Зокрема, на зустрічі з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин у лютому 2018 р. заступник голови Закарпатської обласної ради Й. Барто, представник

партії «КМКС» Партія угорців України», заявив: «Ми просимо тут іти назустріч і на допомогу. І ми надаємо пропозиції, як вирішити проблему і покращити ситуацію, бо хочемо зберегти свою ідентичність» [15].

Збереження культурних традицій і цінностей – 1 бал. Угорці Закарпаття для задоволення своїх культурних потреб та збереження власних традицій створили потужну мережу засобів масової інформації, культурних установ і закладів тощо. В області зареєстровано близько 20 періодичних видань угорською мовою (враховуючи дубляж україномовних видань). Виходять газети угорською мовою («Карпатіігозсо», «Карпатоіло», «Карпат інфо») [10]. З районних бюджетів фінансуються періодичні видання: «Унгварівідекігірек», «НодьСевлошвідекігірек», «БерегіГірлап» (дубляжі), з міських – «Берегсаз» [16]. Інші періодичні видання друкуються за підтримки угорських громадських організацій. У межах філії ПАТ НСТУ «Закарпатська регіональна дирекція» транслюються теле- і радіопередачі, працює редакція угорською мовою [17]. Угорці окремих районів Закарпатської області також мають змогу переглядати угорські канали і слухати угорське радіо.

У культурному житті Закарпаття важливу роль відіграє Закарпатський угорський національний театр ім. Дюли Йеша (1994 р., м. Берегово), який може похвалитись значними успіхами. З цим закладом пов'язана театральна трупа «Фічері» під керівництвом Є. Віднянської, яка відіграє значну роль у вихованні молодого покоління [18, с. 606].

Щороку громадськими організаціями угорської національної меншини за підтримки та участі місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування проводиться низка традиційних заходів, зокрема, у січні – Дні угорської культури на Закарпатті; у березні – у містах Ужгород, Мукачево, Берегово та Виноградів – урочистості з нагоди відзначення річниці Угорської революції 1848–1849 рр.; у липні – у с. Вилко Виноградівського району біля пам'ятника Турулу – традиційний мітинг; у вересні – обласний фестиваль угорського народного мистецтва; у жовтні – мітинг, присвячений пам'яті мучеників Угорської революції 1848–1849 рр.; заходи з нагоди відзначення річниці Угорської революції 1956 р.; у листопаді – традиційний поминальний мітинг у Свалявському меморіальному парку з нагоди відзначення пам'яті жертв сталінських репресій 1944 р. та інші [19].

Культурно-пропагандистські акції знайшли втілення у встановленні пам'ятних знаків, пам'ятників на честь історичних подій, відомих діячів угорської культури. Угорська національна меншина Закарпаття має найбільший відсоток пам'ятників історії та культури серед національних меншин краю. Тільки із 1994 р. по 2000 р.

на честь історичних подій і відомих діячів угорської культури було встановлено 45 пам'ятників, пам'ятних знаків та меморіальних дошок [20, с. 64–65]. На сучасному етапі їх більше 60. У м. Ужгород, наприклад, встановлено пам'ятник угорському поету Ш. Петефі, а у 2008 р. на Верецькому перевалі було встановлено пам'ятний знак на честь 1100-річчя здобуття угорцями батьківщини, що, однак, було досить неоднозначно сприйняте громадськістю.

Ефективна діяльність національно-культурних товариств, громадських організацій чи політичних партій – 1 бал. Мережа громадських об'єднань угорської меншини на Закарпатті дуже широка. Станом на лютий 2018 р. в області зареєстровано 11 громадських організацій угорської меншини з обласним статусом [21]. Проте у суспільно-політичному житті громади вирізняються дві найбільших – це Демократична спілка угорців України (ДСУУ) і Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ). При цьому Спілка – єдине всеукраїнське об'єднання угорців з філіалами у більшості областей України. А Товариство угорської культури – найбільше регіональне національно-культурне об'єднання [22].

Товариство угорської культури Закарпаття створене у 1989 р. На сучасному етапі очолює його В. Брензович. ТУКЗ об'єднує районні та первинні осередки в Закарпатській області, до складу яких входить понад 40 тис. членів. Діяльність ТУКЗ спрямована на забезпечення культурних потреб угорців Закарпаття і захисту їх політичних інтересів [23].

Демократична спілка угорців України створена у 1991 р. з ініціативи ТУКЗ. Згодом через розкол в останній, ДСУУ очолили опозиційні до ТУКЗ керівники, а це, своєю чергою, призвело до припинення членства ТУКЗ в ДСУУ 1996 р. [24, с. 533]. У подальшому особисті амбіції та персональна неприязнь між керівниками ТУКЗ та ДСУУ вилилися у політичну боротьбу в межах політичних партій, зареєстрованих обома організаціями на базі свого членства.

Демократична спілка угорців України має розгалужену систему регіональних організацій у різних областях України. На сучасному етапі очолює її Л. Зубанич. За даними Центру культур національних меншин Закарпаття, кількість членів ДСУУ на території України – понад 25 тис. осіб. Вона створена з метою збереження угорських національних традицій, в інтересах формування, розвитку національної самосвідомості угорців, що проживають в Україні. Основою діяльності Спілки є захист інтересів та представництво угорської національної меншини в Україні [25].

Потужними є також громадські організації угорської меншини, створені за професійним спрямуванням: Закарпатське угорськомовне педа-

гогічне товариство (І. Орос), Спілка угорських журналістів Закарпаття (Е. Кевсегі), Закарпатське угорськомовне наукове товариство (П. Лизанець), Закарпатське угорське товариство працівників охорони здоров'я (А.-Ф. Чік) тощо.

Вони ведуть активну культурну, просвітницьку, наукову та іншу діяльність, постійно взаємодіють з органами державної влади та органами місцевого самоврядування як України, так і Угорщини. За ініціативи Товариства угорської культури Закарпаття, Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства (ЗУПТ) і за підтримки Закарпатської реформатської церкви та Берегівської міської ради реалізована ідея створення закарпатського інституту з угорською мовою навчання: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II акредитований як перший у Карпатському регіоні приватний вищий навчальний заклад з угорською мовою викладання [26, с. 534–535]. Керівник ЗУПТ – І. Орос – є ректором цього вищого навчального закладу. А ДСУУ сприяла створенню у структурі Ужгородського національного університету гуманітарно-природничого факультету з угорською мовою навчання [27, с. 536]. Представники громадських організацій також завжди беруть активну участь у засіданнях Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин чи реагують на питання, що безпосередньо впливають на життєдіяльність угорців в Україні. Наприклад, висловлюючи невдоволення рішенням Конституційного Суду про визнання Закону «Про засади державної мовної політики» (2012 р.) неконституційним [28] або відмежовуючись від провокативних дій із розміщення на території окремих районів Закарпатської області угорськомовних стел «на захист угорської мови» [29] тощо.

Щодо політичного представництва у органах влади та місцевого самоврядування, то до 2006 р. представники угорської національної меншини брали участь у виборах як кандидати по мажоритарних округах і обиралися до рад різних рівнів, але здебільшого у місцях компактного проживання угорської меншини. Вибори 2006 р. були першими, де угорці йшли за списками двох новостворених (у 2005 р.) політичних партій – «КМКС» Партія угорців України (створена на базі членства ТУКЗ, з 2014 р. очолювана В. Брензовичем) та Демократична партія угорців України (ДПУУ, створена на базі членства ДСУУ, з 2014 р. очолювана Л. Зубаничем). Причому перша є більш радикальною у своїх позиціях, бо ТУКЗ спочатку виступала за створення Угорського автономного територіального округу з центром у м. Берегово, а згодом за утворення Притисянського автономного району. Саме тому лідери ТУКЗ часто використовували автономістську риторичку, але це проблема, яка вимагає окремого дослідження,

хочаосійська агресія проти України суттєво вплинула на політичну позицію угорських організацій на Закарпатті. Зокрема, після 2015 р. угорська громада та офіційний Будапешт частково понизили рівень публічної підтримки та вимог щодо створення Притисянського автономного району [30, с. 10].

Етнічні угорські партії беруть участь у виборах до Верховної Ради України, Закарпатської обласної ради, районних рад та інших органів місцевого самоврядування. Хоча обидві партії формально мають статус всеукраїнських, їхня діяльність зосереджена виключно в місцях компактного проживання угорців в окремих районах Закарпаття [31, с. 9]. Доказом цього є і те, що найбільший успіх дані партії на виборах мають саме на рівні Закарпатської області, а на виборах до Верховної Ради України ще жодного разу не подолали виборчий бар'єр.

Сконсолідована діяльність етнічної еліти для захисту інтересів представників етнічно-національної спільноти – 1 бал. Угорська етнічна еліта є досить сконсолідованою. Якщо не брати до уваги багаторічне політичне розмежування ТУКЗ і ДСУУ, яке ділило приблизно на половину угорську громаду Закарпаття на рівні представництва в органах місцевого самоврядування із середини 2000-х рр. [32, с. 83], то її особливістю є саме «координація та співпраця всіх організацій задля спільної справи розвитку угорської громади краю» [33, с. 33].

На сучасному етапі тенденція до консолідації тільки посилилася. А вже 5 вересня 2015 р. за результатами переговорів між Товариством угорської культури Закарпаття та Демократичною спілкою угорців України відбулося підписання угоди, яка передбачає «конструктивну співпрацю в інтересах угорської спільноти Закарпаття» [34]. І це принесло свої успіхи. Зокрема, на виборах до Закарпатської обласної ради угорські партії та організації створили спільний список «КМКС» Партії угорців України та отримали 8 мандатів. Загалом за підсумками виборів 2015 р. угорські політичні сили здобули представництво в 4 районних радах (більшість у Берегівській райраді) та 4 міських радах [35, с. 9–10]. Представники від КМКС також стали заступниками голів Закарпатської облради та Закарпатської облдержадміністрації. Крім того, протягом 2014–2015 рр. представники угорської національної меншини отримали представництво у Верховній Раді України за списком партії БПП «Солідарність», а також розширили своє представництво на рівні місцевого самоврядування та виконавчої влади Закарпатської області [36].

На основі цих домовленостей знята основна перепона на шляху до консолідації діяльності окремих організацій і їх лідерів. Саме тому дедалі частіше представники етнічної еліти виражають

Рівень етнічної консолідації угорської меншини

Критерій Етнонаціональна спільнота	Мовна стійкість	Переважа- ння етнічної ідентич- ності	Збереження культур-них традицій і цінностей	Ефективна діяльність національно- культурних товариств	Сконсолі- дована діяль- ність етнічної еліти	Загалом
<i>Угорці</i>	1	1	1	1	1	5

єдину позицію щодо нагальних питань розвитку угорської спільноти. Це проявляється, зокрема, і у спільних заявах організацій і лідерів. Наприклад, спільне звернення представників угорських громадських, професійних організацій та духовенства щодо занепокоєння змістом законопроекту «Про освіту» [37] або спільна заява Товариства угорської культури Закарпаття, Демократичної спілки угорців України та Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства щодо відсутності домовленостей із МОН із приводу Закону «Про освіту» [38]. Єдність позицій лідерів угорських організацій тут є показовою.

На основі аналізу обраних критеріїв, із загальним результатом у 5 балів рівень етнічної консолідації угорської меншини визначено як «дуже високий». Результати розміщено у таблиці 2.

Угорська національна меншина перебуває на дуже високому рівні етнічної консолідації. Крім того, рівень політизації етнічності є одним із найвищих по Україні. Адже угорська спільнота вже давно витворила свої власні етнічні партії і перейшла від соціально-культурних до політичних вимог, хоча при загальній активній діяльності етнічної еліти все ж зберігається явище самоізоляції основної частини угорської меншини у власному етнокультурному середовищі, що розвернуто у бік власної етнічної батьківщини – Угорщини. Не в останню чергу цьому сприяє і активний економічний та соціокультурний вплив Угорщини, бо за наявності громадянства Угорщини, закордонні угорці розглядаються політичними силами етнічної батьківщини як потужна сила, що потенційно може впливати на внутрішню політику країн-сусідів, таких як Україна, або потенційно може стати їх електоральною базою.

Високий рівень етнічної консолідації супроводжується високим рівнем активного потенціалу цієї національної меншини, тобто етнонаціонального фактора. При чому у випадку з угорською меншиною цей фактор часто мав латентний деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію в регіоні. Це проявлялося у досить частій автономістській риториці окремих лідерів й організацій як із боку угорської меншини, так і з боку самої Угорщини; або у випадках, коли українська держава намагалася провадити

власну національну політику на своїй суверенній території. Прикладом є неадекватна реакція угорської сторони на «мовну статтю» нового Закону «Про освіту», а відмова від консультацій угорської національної меншини з МОН України безпосередньо продиктована впливом етнічної батьківщини.

Погодимося, що більш детальна і продумана роз'яснювальна робота української влади з національними меншинами щодо мовних положень Закону дала б змогу розв'язати частину побоювань. Проте на сучасному етапі стаття 7 Закону «Про освіту» стала приводом для етнополітичної мобілізації і політизації угорської меншини України за підтримки угорської влади. А це, своєю чергою, вказує на деструктивний вплив етнонаціонального фактора угорської меншини і веде до наростання напруження не тільки по лінії «українська влада – угорська меншина», але й по лінії «титальна нація – угорська меншина». Зняти напругу і повернути дискусію у конструктивне русло можна проведенням консультацій одразу на двох напрямках: з угорською владою та з угорською меншиною. Однак результат буде залежати тільки від бажання обох сторін знайти консенсусний вихід.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Рівень етнічної консолідації угорської меншини визначено як дуже високий. Це підтверджується наявністю усіх критеріїв, вибраних для аналізу. Такий рівень етнічної консолідації супроводжує високий рівень етнонаціонального фактора, який часто мав латентний деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію в регіоні. На сучасному етапі етнонаціональний фактор угорської меншини знову має деструктивний вплив на етнополітичну ситуацію не тільки в Закарпатті, але й в Україні, що виявилось у гострому несприйнятті статті Закону «Про освіту», що стосується мови навчання в Україні.

У перспективі такий аналіз за визначеними критеріями можна провести для будь-якої етнонаціональної спільноти України, щоб визначити рівень її етнічної консолідації та етнонаціонального фактора. А висновки статті будуть використані для подальшого дослідження проявів етнонаціонального фактора у середовищі угорської меншини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Червеняк К.Т. Етнонаціональний фактор як об'єкт наукового дослідження. Держава і право: Збірник наукових праць. Серія: Політичні науки. Київ, 2016. Вип. 73. С. 73–80.
2. Нельга О.В. Теорія етносу: навчальний посібник. К.: Тандем, 1997. 550 с.
3. Про кількість та склад населення Закарпатської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року / Державний комітет статистики України. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/zakarpattia/> (дата звернення 01.05.2018).
4. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура: україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. Ужгород: Ліра, 2010. 720 с.
5. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
6. Про кількість та склад населення Закарпатської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року: мовний склад / Державний комітет статистики України. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/zakarpattya/> (дата звернення 01.05.2018).
7. Сидоренко С., Панченко Ю. Угорський мовний шантаж: чи поховає Будапешт європейське майбутнє України. Європейська правда. Дата оновлення: 26.09.2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/09/26/7071503/> (дата звернення 05.05.2018).
8. Сааков В. Угорська громада відмовилася від консультацій з мініосвіти України. DeutscheWelle. Дата оновлення: 14.02.2018. URL: <http://p.dw.com/p/2sfRa> (дата звернення: 05.05.2018).
9. Відомості про мови навчання та вивчення мови як предмет у денних загальноосвітніх навчальних закладах Міністерства освіти і науки, інших міністерствах і відомствах та приватних закладах (2015/2016 та 2016/2017 н.р.): інформаційний бюлетень / Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. Київ, 2017. 196 с.
10. Шутанич Н. Про стан забезпечення прав національних меншин у Закарпатській області / Центр культур національних меншин Закарпаття. Дата оновлення: 05.05.2018. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/category/інформаційно-аналітичні-матеріали/> (дата звернення 06.05.2018).
11. Іваць О.М. Похибки ідентифікації етнічних груп Закарпаття: взаємини якості опитування та нещирості респондентів. Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. 2009. Вип. 37. С. 345–354.
12. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. К.: НІСД, 2011. 336 с.
13. Бабинець І., Остапець Ю. Суспільно-політичний та культурний розвиток угорської національної меншини Закарпаття (1991–2004 рр.). Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Курасівські читання. Книга 1). Київ, 2006. Вип. 30. С. 56–68.
14. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. К.: НІСД, 2011. С. 116.
15. Угорці Закарпаття: Ми хочемо зберегти свою ідентичність! UA-Reporter.com. Дата оновлення: 07.02.2018. URL: <https://ua-reporter.com/uk/news/ugorci-zakarpattya-my-hochemo-zberegty-svoyu-identychnist> (дата звернення 06.05.2018).
16. Про виконання в області положень Протоколів XIV засідання Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин та XIII засідання Двосторонньої українсько-словацької комісії з питань національних меншин освіти і культури / Центр культур національних меншин Закарпаття. Дата оновлення: 20.11.2016. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/2016/11/20/739/#more-739> (дата звернення 06.05.2018).
17. Шутанич Н. Зазнач. твір. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/category/інформаційно-аналітичні-матеріали/> (дата звернення 06.05.2018).
18. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура. Зазнач. твір. С. 616.
19. Про виконання в області положень Протоколів ... Зазначений твір. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/2016/11/20/739/#more-739> (дата звернення 06.05.2018).
20. Бабинець І., Остапець Ю. Зазнач. твір. С. 64–65.
21. Список національно-культурних товариств (станом на 01 лютого 2018 року) / Центр культур національних меншин Закарпаття. Дата оновлення: 02.03.2018. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/category/юридичні-адреси-національно-культури/> (дата звернення 07.05.2018).
22. Особливості угорської нації та культури / Рада національних спільнот України. Дата оновлення: 01.02.2016. URL: <http://www.radaspilnot.org.ua/osoblivosti-ugorsko%D1%97-naci%D1%97-ta-kulturi/> (дата звернення 07.05.2018).
23. Товариство угорської культури Закарпаття / Центр культур національних меншин Закарпаття. Дата оновлення: 19.10.2016. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/2016/10/19/товариство-угорської-культури-закар/> (дата звернення 07.05.2018).
24. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура. Зазнач. твір. С. 533.
25. Демократична спілка угорців України / Центр культур національних меншин Закарпаття. Дата оновлення: 19.10.2016. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/2016/10/19/демократична-спілка-угорців-україни/> (дата звернення 07.05.2018).

26. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура. Зазнач. твір. С. 534–535.
27. Так само. С. 536.
28. Товариство угорців Закарпаття вслід за Будапештом хоче постійної місії ОБСЄ на Закарпатті та не задоволене рішенням Конституційного Суду України. Закарпаття-онлайн. Дата оновлення: 06.03.2018. URL: <http://zakarpatya.net.ua/News/179469-Tovarystvo-uhortsiv-Zakarpattia-vslid-za-Budapeshtom-khoche-postiinoi-misii-OBSIE-na-Zakarpatti-ta-ne-zadovolene-rishenniam-Konstytutsiinoho-Sudu-Ukrainy> (дата звернення 09.05.2018).
29. Демократична спілка угорців відмежувалася від провокативних знаків на Закарпатті. Трибуна. Дата оновлення: 19.05.2017. URL: <http://trubyna.org.ua/novyny/demokratychna-spilka-ugortsiv-vidmezhuvalasya-vid-provokatyvnyh-znakiv-na-zakarpatti/> (дата звернення 09.05.2018).
30. Процеси політизації етнічності в Україні: загрози та можливості для державної політики в умовах зовнішньої агресії. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Липень, 2017 р. 26 с.
31. Так само. С. 9.
32. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря. Ужгород: Ліра, 2014. 552 с.
33. Токар М. Етнічна палітра громадських організацій Закарпаття. Регіоналістика: інформаційно-аналітичний журнал науково-дослідного інституту політичної регіоналістики. 2011. № 1. С. 31–34.
34. Каздобіна Ю. Питання децентралізації в контексті забезпечення прав національних меншин на прикладі угорської меншини Закарпаття / Український незалежний центр політичних досліджень. 2016. № 18/742. URL: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8:pitannya-decentral-zac-v-konetkst-zabezpechennya-prav-nac-onalnih-menshin-na-priklad-ugorsko-menshina-zakarpattya&catid=8&lang=ua&Itemid=201 (дата звернення 09.05.2018).
35. Процеси політизації етнічності в Україні ... Зазнач. твір. С. 9–10.
36. Каздобіна Ю. Зазнач. твір. URL: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8:pitannya-decentral-zac-v-konetkst-zabezpechennya-prav-nac-onalnih-menshin-na-priklad-ugorsko-menshina-zakarpattya&catid=8&lang=ua&Itemid=201 (дата звернення 09.05.2018).
37. Лідери угорських політичних і громадських організацій, освітніх закладів, релігійні діячі Закарпаття знову звертаються до Києва щодо мови. Волошина: громадсько-політичний портал. Дата оновлення: 04.09.2017. URL: <http://voloshyna.org.ua/5406-Ideri-ugorskih-poltichnih-gromadskih-organizacy-osvtnh-zakladv-relgyn-dyach-zakarpattya-znovu-zvertayutsya-do-kiyeva-schodo-movi.html> (дата звернення 11.05.2018).
38. Угорці Закарпаття заперечують зустріч та домовленості з Гриневич щодо закону про освіту. Mukachevo.net : інформаційно-діловий портал. Дата оновлення: 29.03.2018. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/314781> (дата звернення 11.05.2018).